

ІМПЕРАТИВИ ГЛОБАЛЬНОГО КОРПОРАТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Анотація. В статті висвітлено передумови та фактори формування корпорацій глобального типу. Показано еволюцію організаційних структур і стилю корпоративного управління в умовах метакорпоратизації бізнесу. Обґрунтовано необхідність якісного оновлення глобальної регулятивно-інституціональної системи.

Ключові слова: економічна глобалізація, транснаціональні корпорації, метакорпорації, глобальні корпорації, глобальний корпоративний менеджмент, глобальне регулювання.

Summary. Prerequisites and factors of global type corporations forminy have been highlighted in the article. The evolution of organization structures and the corporate management style under metacorporatization of business have been shown. The need for substantial renewal of global regulation and institutional system has been grounded.

Key words: economic globalization, transnational corporations, metacorporations, global corporation, global corporate management, global regulation.

Багатомірність глобалізації проявляється через зростання масштабів та динамізацію міжнародного руху товарів, послуг, факторів виробництва, інформації, технології, інновацій. Економічна глобалізація характеризується виходом міжнародної економіки на вищий рівень розвитку із системною інтернаціоналізацією умов і сфер людської життєдіяльності, коли в принципі можна говорити про формування економіки глобального типу, хоча, на сьогодні, глобалізація є, на наш погляд, процесом ще не завершеним як гео економічно, так і науково-технологічно та галузево-функціонально. Разом із тим, можна говорити про: глобальну доступність ресурсів та інновацій; глобальний характер факторної мобільності; глобальну ринкову уніфікацію та регуляторну гармонізацію; глобальну індивідуалізацію та корпоратизацію; регіонально-континентальну консолідацію; синхронізацію темпів та рівнів економічного розвитку в умовах циклічної кризовості; глобальну соціологізацію та політизацію економічних взаємовідносин [2].

Попри очевидні, зачасти феноменальні прояви, глобалізація не є всеохоплюючою та універсальною, оскільки реально не охоплює всі країни, регіони і галузі, хоча і має прогресуючий потенціал розвитку у цьому напрямку. Вона не настільки прямолінійна і гомогенна, особливо з огляду на позитиви і негативи прояву, коли витрати і переваги, що пов'язані з процесом економічної глобалізації, розподіляються нерівномірно, асинхронно і непропорційно. В процесі глобальних трансформацій дискредитуються традиційні суб'єкти світової економіки, пропорції між її реальним та фінансовим секторами, традиційні фактори розвитку і класичні конкурентні механізми ринку, усталені уявлення стосовно умов, джерел і критеріїв успіху і лідерства [5]. Будучи джерелом і стимулятором конкуренції, надаючи нові можливості розвитку, глобалізація водночас породжує суперечності, конфлікти і кризи локального і загально цивілізаційного масштабу, що потребує напрацювання дійових засобів і механізмів анти циклічного регулювання глобальних економічних процесів [1].

Мікрорівень глобалізації протягом останніх десятиліть характеризується домінуванням у світовій економіці транснаціональних корпорацій (ТНК), які контролюють 70–90% світових ринків товарів, послуг, технологій, а загальний обсяг реалізації 200 найбільших з них становить понад 30% світового валового внутрішнього продукту. Важливо усвідомлювати, що провідні національні економіки надзвичайно транснаціоналізовані. Це – і США, Японія, західноєвропейські країни з могутніми та численними ТНК, і, наприклад, Південна Корея з конгломератом декількох ТНК, на яких тримається її внутрішня економіка та міжнародна конкурентоспроможність. Це, до речі, і окремі постсоціалістичні країни, де капітал пережив період над концентрації, а їх холдінг-компанії уже входять до рейтингів провідних корпорацій світу.

Через міжнародні злиття і поглинання безпрецедентних масштабів (сотні млрд.дол.США щорічно), за стратегічною орієнтацією, диверсифікованими сферами діяльності, інтересами вищого менеджменту – транснаціональні корпорації переростають у глобальні.

У сучасній системі корпоративного менеджменту (рис. 1) спостерігається: перехід від вузької функціональної спеціалізації до інтеграції у складі і характері та стилі управлінської діяльності; де бюрократизація, відмова від формалізації, ієрархії, уособлення функціональних та штабних ланок; скорочення кількості ієрархічних рівнів; трансформація пірамідальних організаційних структур компаній для мінімізації кількості рівнів між вищим керівництвом та безпосередніми виконавцями; децентралізація функцій управління, перш за все, виробничих і збутових; створення в межах компанії напівавтономних чи автономних, стратегічних бізнес-одиниць; підвищення значущості інноваційності, створення в межах великих компаній венчурних фірм; підвищення статусу інформаційних і кадрових засобів інтеграції; встановлення інтернальних форм зв'язку між материнською компанією і іншими підприємствами; формування автономних менеджмент-груп (команд) тощо [4].

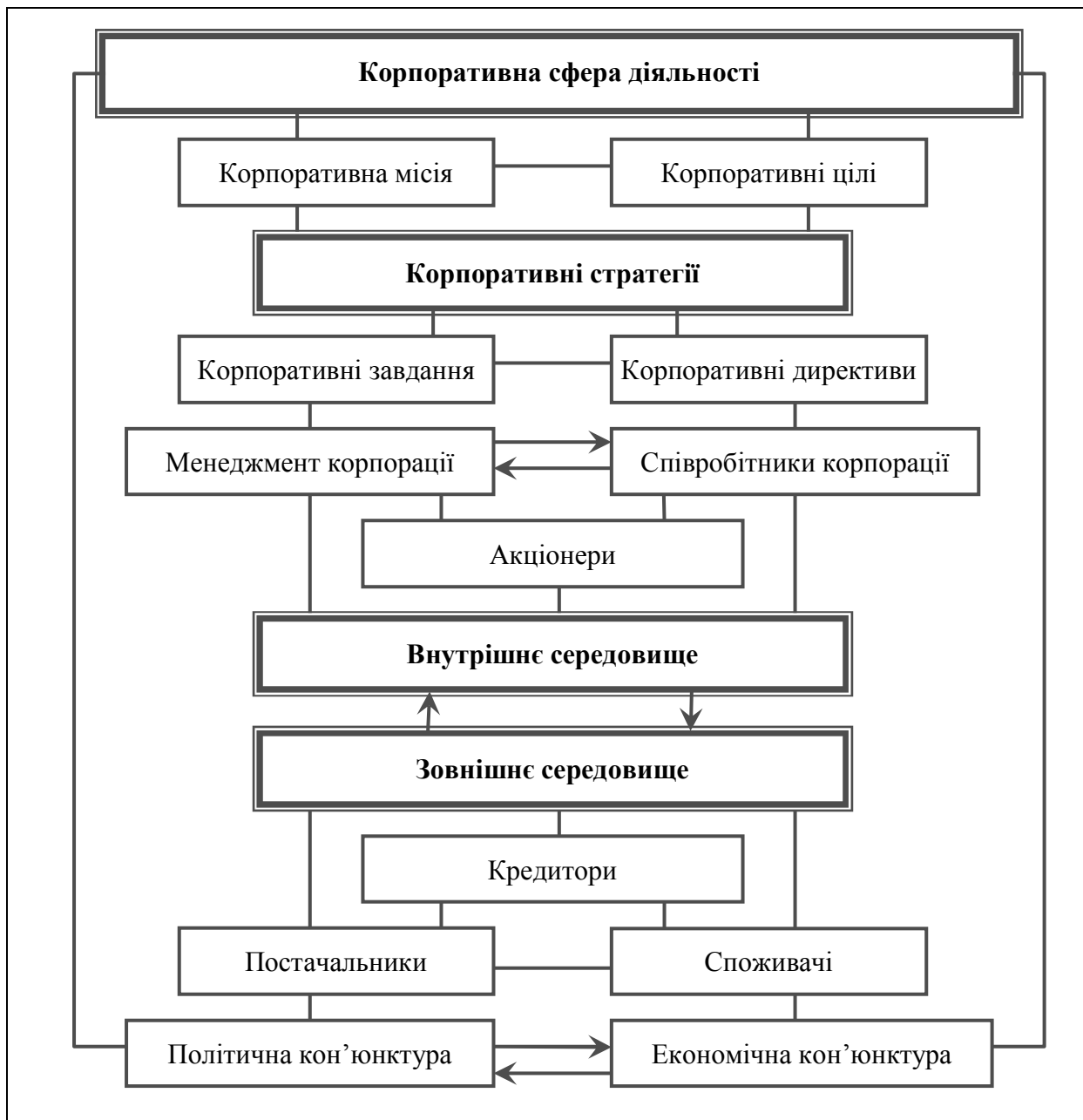

Рис. 1. Система корпоративного менеджменту

У глобальному бізнесі генеруються нові пріоритети розвитку (інтелектуалізація із здатністю до постійних інновацій, соціалізація із можливостями самореалізації, екологізація виробництва і середовища життєдіяльності), реалізувати які на сьогодні здатні лише корпорації – глобальні лідери, що капіталізували прогресивні і найбільш прибуткові сегменти ринку. Загалом, в прогресуючому постіндустріальному сегменті світової економіки лідерські амбіції глобальних корпорацій у поєднанні з динамічною квазіекономічною культурою генерують якісні зрушення у корпоративному управлінні (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльна характеристика традиційних і нових підходів до корпоративного управління [4]

<i>Об'єкт зміни</i>	<i>Традиційна модель управління (Модерн)</i>	<i>Сучасна метакорпоративна модель управління (Глобалізація)</i>
Організація	Ієрархія, бюрократія	Мережі
<i>Основний принцип організаційної діяльності</i>	Функціональна спеціалізація	Переважно горизонтальна інтеграція
<i>Критичний фактор конкурентної переваги</i>	Матеріальні і фінансові активи (капітал)	Інтелектуальні активи (знання)
<i>Організаційні структури управління</i>	Структури вертикального підпорядкування	Адаптивні (органічні) структури

<i>Об'єкт зміни</i>	<i>Традиційна модель управління (Модерн)</i>	<i>Сучасна метакорпоративна модель управління (Глобалізація)</i>
<i>Персонал компанії</i>	Функціонери	Потенційні ресурси (центри визначення здібностей)
<i>Основні дійові особи</i>	Спеціалісти, професіонали	Групи і, перш за все, віртуальні
<i>Очікування персоналу</i>	Задоволення поточних потреб	Якісне зростання персоналу
<i>Керівництво</i>	Автократичність	Цільова орієнтація
<i>Стиль керівництва</i>	Авторитарний	Координаційний, демократичний
<i>Джерело влади</i>	Посадова позиція	Знання
<i>Діяльність</i>	Індивідуальна	Групова
<i>Статус ланок виробничої і організаційної структури управління</i>	Замкнені і самодостатні одиниці	Певні ресурси, що є доступними для всіх
<i>Ринки</i>	Внутрішні	Глобальні
<i>Вигідність</i>	Вартість	Час
<i>Орієнтація діяльності компанії</i>	Прибуток, підвищення ефективності виробництва	Задоволення потреб конкретного споживача
<i>Реакція на зміни середовища</i>	Реактивність	Проактивність
<i>Якість</i>	Досягнення поставленого завдання	Безкомпромісне досягнення можливого

Новітнім явищем глобальної інтеграції бізнесу є метакорпоративізація. Зазначимо, що в міжнародній економічній науці склалися теоретичні концепції метакорпорацій, що враховують їхню внутрішню природу та місце у глобалізованій економіці [4]. Багато авторів спирається на аналіз метакорпорацій як специфічних форм злиття окремих компаній відповідно до синергійної теорії злиттів, хоча існують і альтернативні теорії злиттів з акцентуванням уваги на такому важливому факторі функціонування будь-якої корпорації взагалі, і особливо будь-якої метакорпорації, як диференціація інтересів різних груп, які беруть участь в управлінні подібною структурою. Має місце і трактування метакорпорацій як альтернативних стосовно злиттів форм ринкової експансії. Становлення метакорпорацій пояснюється компромісом інтересів інсайдерів та аутсайдерів в управлінні компаніями, які є залежні від центру і намагаються використати усі вигоди інтеграції, одночасно зберігаючи певну автономію (моделі інтернаціоналізації, інституціональні теорії, контрактна історія фірми, теорія економічної влади).

У новітній бізнес-практиці утворюються принципово нові форми метакорпорацій, що пов'язано з розвитком внутрішнього підприємництва і децентралізацією компаній (кругові корпорації, горизонтальні корпорації, квазіхолдинги, проектні товариства, віртуальні корпорації). Серед принципово нових виділяють *мережеві корпоративні структури*, які адекватно до глобальних умов відображають зв'язки між елементами внутрішнього і зовнішнього середовищ компаній. Процес формування мережевої структури є ітеративним, безперервним і досить тривалим. Об'єктивно не маючи власної культури, мережеві структури, як правило, її "імпортують" із глобального бізнес-середовища. Це, в свою чергу, обумовлює правомірність порівняння мережевої корпорації з віртуальною, коли в процесі заміни старої структури втрачаються фізичні і правові характеристики компаній, їх корпоративна культура.

Одним з варіантів еволюції структури управління корпорацією на глобальному етапі її розвитку є утворення оболонкових корпорацій, які частину бізнес-функцій, перш за все, виробничих передають на контрактній основі стороннім підрядникам, а самі концентрують фокус активності на транзакційній складовій бізнесу. Як достатньо новаторському, такому підходу притаманні недоліки, серед яких першочергову роль відіграють: конкуренція з боку власних підрядників; неможливість відслідкувати якість виробництва; значний ризик дублювання торговельної марки тощо. Загальні переваги мережевої організації міжнародного бізнесу полягають у: підвищенні адаптивності корпорацій; концентрації діяльності на пріоритетних галузях спеціалізації; суттєвому скороченні витрат; низькому рівні зайнятості; залученні до спільної діяльності в межах мережі найкращих партнерів.

Окремі дослідники характеризують глобальну економіку як мережеву систему [6, 7]. Зокрема, С.Соколенко стверджує, що формування світових мереж і відповідно мережевої економіки стало провідною тенденцією в еволюції, насамперед, глобального виробництва.

Діяльність глобальних корпорацій, які, очевидно, не матимуть альтернативи у міжнародному бізнесі, значною мірою визначатиме контури майбутньої глобальної економіки і філософію глобального менеджменту (табл. 2).

Якщо розглядати функціонально-галузеву специфіку діяльності глобальних корпорацій, то очевидно є випереджуюча активність міжнародного руху капіталів, а не товарів і нефінансових послуг. Зародившись на товарних ринках, внаслідок спочатку збутової, а потім виробничої діяльності ТНК, останніми роками глобалізація розвивається переважно на фінансово-інвестиційній основі, чому сприяло багато факторів, зокрема, вільний рух капіталу у глобальній інформаційно-комунікаційній мережі при суттєвих обмеженнях на ринках товарів, комерційних послуг, робочої сили [3].

Базові характеристики глобального менеджменту

Менеджмент	Базові характеристики					
	Сфера діяльності (ринки)	Мотивація	Риси	Фактор конкурентності	Превалюючі Організаційна структура	Стиль управління
Національний	Локальна	Мінімізація затрат	Підприємливість	Фізичний капітал	Вертикальні	Автократичний
Міжнародний	Транснаціональна	Оптимізація затрат	Інноваційність	Людський капітал	Горизонтальні	Демократичний
Глобальний	Трансконтинентальна	Лідерство (експансія)	Креативність	Інтелектуальний капітал	Мережеві	Координаційний

На сьогодні обсяги операцій на міжнародних інвестиційних ринках на декілька порядків перевищують обсяги товарно-збутової діяльності, а лідерство в інвестиційній сфері стає пріоритетним для конкурентоспроможного корпоративного розвитку (рис. 2).

Випереджаюча динаміка глобального капіталообміну деформує національні відтворювальні процеси, дискредитує традиційні теоретичні уявлення стосовно макроекономічних пропорцій, стабільності, ефективності, конкуренції. Потребується перерозподіл ролі і функції суб'єктів глобального бізнесу та регулятивних державних і міжнародних інститутів. Держави (національні економіки) дійсно втрачають функцію основного структурного елемента світової економіки. Сьогодні можна говорити і про глобальну інституціоналізацію економіки, коли на рівноправні і навіть більш значні ролі, ніж традиційні суб'єкти претендують не тільки ТНК, регіональні міждержавні інтеграційні об'єднання, міжнародні організації (МВФ, Світовий банк, СОТ, МОП), але й міста – світові фінансово-інформаційні центри, практично екстериторіальні й функціонально автономні та окремі індивіди – наукові працівники, університетські професори, творчі особистості, великі бізнесмени.

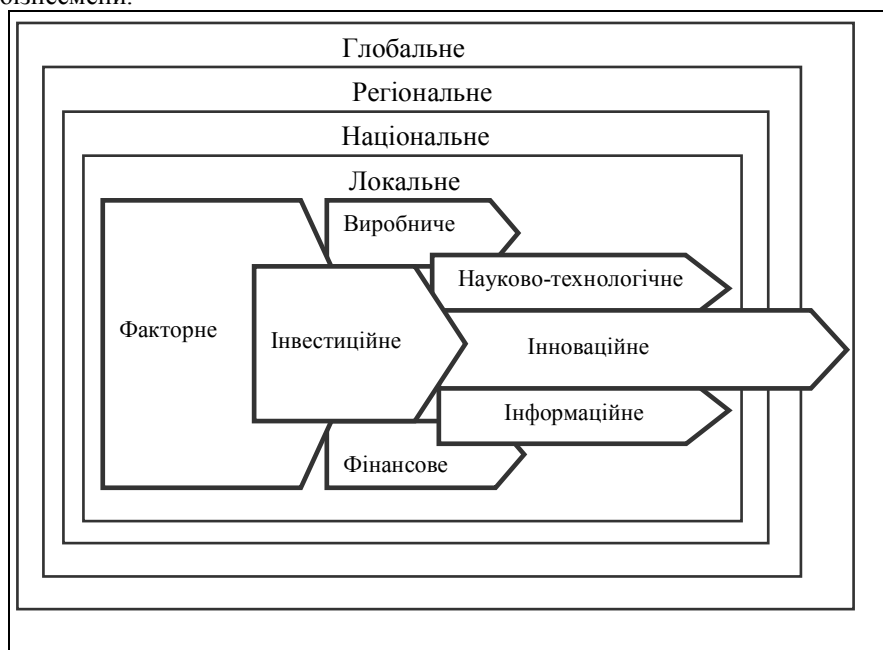

Рис.2. Види і рівні корпоративного лідерства

Наявні асиметрії глобальної взаємозалежності і взаємодії транснаціональних корпорацій, країн та регіонів світу і глобальна неспроможність традиційного ринкового механізму обумовлюють очевидну необхідність формування глобальної ринково-регулятивної системи. Симбіоз державних (правових і адміністративних) і ринкових регуляторів економіки на сьогодні втрачає стійкість, здатність до саморозвитку і самовдосконалення. Народившись спочатку як примітивна регуляторна система, цей комбінований механізм у міру ускладнення економічного життя постійно еволюціонував, адаптуючись до середовищних змін. Глобалізація економіки якісно корегує процес пошуку оптимального механізму її регулювання, а держава як управлінська підсистема зіткнулася з принципово новою парадигмою.

У контексті проблем глобального управління мова йде про фундаментально нову тенденцію світового розвитку, коли персоніфікована «приватна» влада регулює і державу, і транснаціональну економічну, і соціальну сферу життєдіяльності через: приватні агенції, що займаються оцінкою платіжоспроможності, нав'язують власну політику урядам і міжнародним організаціям; тісно взаємопов'язані глобальні олігополії в страховому бізнесі, бухгалтерській справі і високоякісному консалтингу; глобальні і регіональні картелі у промисловості – від видобувних галузей до виробників електроенергії; специфічну комбінацію регулювання

олігополій, тимчасових приватних розпоряджень, нерозпорядчих документів, що управляють глобальними телекомунікаційними мережами, включаючи Інтернет. Крім того слід брати до уваги істотно зростаючий вплив таких центрів влади, як інтегрована на міжнародному рівні мафія та вузьке коло економістів, які чинять суттєвий вплив на міністерства фінансів, найбільш впливові міжурядові органи і приватні структури.

Загалом навіть організаційно реформовані і високо консолідовані корпорації як ключові суб'єкти глобального бізнесу не відіграють самостійну роль у глобальній економіці і політиці. Подальші контури трансформацій світової системи формуються у їх продуктивній взаємодії з державами і міжнародними організаціями із структурно оновленими у порівнянні з класичними функціональними портфелями.

Висновки

1. Глобалізація суттєво корегує національні та міжнародні стратегії, наповнює діяльність мікро- і макроекономічних структур якісно новим змістом. Мікрорівень глобалізації, що протягом останніх десятиліть характеризується як транснаціональний через міжнародні злиття і поглинання безпрецедентних масштабів за стратегічною орієнтацією, диверсифікованими сферами діяльності, інтересами вищого менеджменту в прогресуючому постіндустріальному сегменті світової економіки набуває суто глобальних рис, коли лідерські амбіції глобальних корпорацій у поєднанні з динамічною квазіекономічною культурою генерують новітні якісні структурно-організаційні зрушення.

2. Домінуючи на ринках товарів, послуг, капіталів, технологій, управлінських інновацій глобальні корпорації стають реально найвпливовішими суб'єктами світової економіки, і одночасно – найдинамічнішими її структурними елементами. За мобільністю, здатністю адекватного реагування на зміни у зовнішньому конкурентному середовищі, інноваційною спрямованістю вони вочевидь переважають забюрократизовані не тільки національні, але й міжнародні організації та регіональні наддержавні утворення. Потребуються подальші удосконалення методології і методик кількісної оцінки диспозиції суб'єктів глобальної економіки, що дозволить поглибити її якісний аналіз. У цьому напрямі плідно працюють експерти ЮНКТАД, Всесвітнього економічного форуму, окремі науковці та творчі колективи фахівців у галузі глобалістики.

3. Мережева організація, віртуалізація, децентралізація, метакорпоратизація бізнесу призводить до розмивання кордонів між компаніями, зникнення традиційних меж між внутрішніми і зовнішніми членами організації, власними і зарубіжними ресурсами, великими і дрібними фірмами. Разом із тим, процеси метакорпоратизації внаслідок складності, значущості та проблемності потребують регулятивного втручання держави, оскільки процес десуверенізації останньої може супроводжуватись загрозливим для безпечного розвитку посиленням монопольної влади глобальних корпорацій.

Список використаних джерел

1. Антициклічне регулювання ринкової економіки: глобалізацій на перспектива: монографія / Д.Г.Лук'яненко, А.М.Поручник, Я.М.Столярчук та ін.; за заг.ред. д-рів екон.наук.проф. Д.Г.Лук'яненка та Поручника А.М. – К.: КНЕУ, 2010. – 334 с.
2. Лук'яненко Д.Г. Глобальна економічна інтеграція: монографія. – К.: ТОВ «Національний підручник», 2008.
3. Лук'яненко Д.Г. Інвестиційний глобалізм: сучасні проблеми економічних досліджень // Ринок цінних паперів України. – 2002. – № 5-6. – С. 17-21.
4. Лук'яненко Д.Г., Кальченко Т.В. Стратегії глобального управління // Міжнародна економічна політика. – №8-9, 2008.
5. Лук'яненко Д.Г., Павловська О.Д. Глобальна економіка: дискредитація стандартів розвитку // Ринок цінних паперів України. – 2008. – №11-12.
6. Соколенко С.И. Производственные системы глобализации: сети, альянсы, партнерства, кластеры: Украинский контекст. – К.: ЛОГОС, 1999. – 647 с.
7. Соколенко С.И. Кластеры в глобальной экономике. – К., 2004.

УДК 339.97(045)

ФІЛПЕНКО А.С.,

Інститут міжнародних відносин КНУ ім. Т. Шевченка,
професор кафедри світового господарства
і міжнародних економічних відносин,
д.е.н., проф.

ПРЕДМЕТНА ОНТОЛОГІЯ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Анотація. У статті представлено дослідження предметної онтології міжнародної економічної політики. Визначено предметне поле міжнародної економічної політики в контексті її багаторівневої методології.

Ключові слова: міжнародна економічна політика, методологія, рівні методології, синергізм, біфуркація.

Annotation. The article presents a research of presentive ontology of international economic policy. A subject field of international economic policy in the context of its multilevel methodology is defined.

Keywords: international economic policy, methodology, levels of of methodology, synergism, bifurcation.